

In pa ta prijetni gozdni duh, ta sveži, zdravi zrak! Ali ni tu prijetno živeti? Kakor v raju, ne dosti slabše. Tam-le je pa moja ogljenica, vir sreče in zadovoljnosti. Ali ni to krasna stavba? Ne menjam z nikomur, ha, ha.“

Tudi meni se je srce smijalo, ko sem videl moža tako veselega in zadovoljnega; in spoznal sem, da je čista vest največje bogastvo. Še dolgo sva se pogovarjala s srečnim Mihatom, slednjič je pa bilo treba oditi domov. Po pravici povem, da sem nerad zapustil ljubega prijatelja, toda odšel sem s sklepom, da ga kmalu zopet obiščem. Mož me je sicer pridrževal, toda treba je iti. Odšel sem, dasi nerad. Še po potu sem v srcu blagroval ljubega mi samotarca, ki živi tako tiho, mirno, selsko življenje.

Obiskal sem ga še večkrat v teh počitnicah in, koliko lepega sem tu doživel, ne bom tu popisoval. Težka je bila ločitev od moža, katerega sem odslej zelo spoštoval. Koliko lepih uric sem preživel v njegovi družbi! Toda obljubil sem mu, da ga bodem v prihodnjih počitnicah, ako Bog dá, obiskoval prav pogosto. Toda zgodilo se je, česar nisem pričakoval. (Konec prih.)

Kaj so nam pripovedovali naš dedek?

(Spisal Z o r á n.)

10. Miloš in Zorislava.

Bil je oče, ki je imel tri sine. Ko so dorasli, jim je rekel: „Moje posestvo je premajhno, da bi je naj razdelil med vas; ker vas pa vse enako rad imam, se ne morem odločiti, kateremu bi je dal. Idite po svetu, in kateri prinese za leto dni tako dolgo verigo domov, da bo obsegla vse naše posestvo, taisti bo gospodar; a zapomnite si dobro, ne sme biti ni predolga, ne prekratka.“

Vzeli so si obleko in brašnjo ter šli po svetu. — Najmlajšega, Miloša, sta stareja dva zaničevala, češ, kaj bi tak, ki še niti brk nima pod nosom. Bila sta mu nevoščljiva, da bi dobil gospodarstvo.

„Saj vama nočem biti v nadlego“, dejal je Miloš užaljen ter krenil na drugo pot.

Stareja sta bila vesela, da sta se ga iznebila, legla sta v senco v gozdu in čakala večera. Ko je objela tiha noč vse v svoje krilo, in je vse počivalo, ljudje, ptičice in živina, splazila sta se onadva na tihem nazaj domov, in zmerila obseg domačega posestva ter se napotila vesela zopet po svetu.

Miloš je korakal v tem žalosten po samotni poti. Zapustil je očeta in mater, zapustil rojstno hišo, in lastna brata sta ga pa celo napodila od sebe. To ga je peklo pri srcu; a ni se dolgo udajal žalostnim mislim, vzdignil je glavo po koncu, rekoč: „Znabiti je pa tako bolje!“

Prišel je do velikega na pol podrtega grada. Šel je okrog in okrog podrtine, da bi našel kje vhod, a nikjer ni bilo vrat. Že je hotel oditi, ko zapazi veliko špranjo v zidu in splazil se je skozi njo v grad. — Zastala mu je noga, tako se je začudil. Mislil je, da bode našel le golo, pusto, napol podrto zidovje, a prišel je v krasno dvorano. Vse se je lesketalo in bliščalo zlata in dragih kamenov; na postelji, ki je bila snažna in bela kot sneg, je ležalo bitje, ki je bilo pol človek pol kača. Zgornji del je bila deklica, lepa kot princezinja, a spodnji del — kača. Zagledavši Miloša, sklonila se je v postelji ter ga pozdravila: „Dobro došel, dragi mladenič; bi li ne hotel pri meni služiti?“

Sedaj šele, ko mu je udarjal na uho njen zvonki glas, se je zavedel, tako je strmel po sobi. Rekel je: „Zakaj pa ne? Saj iščem službe!“

V kotu je stal krasen pozlačen vozek. Vanj jo je moral dejati in ukazala mu je, da jo je peljal iz sobe v sobe. Razkazala mu je vse potrebno, da bi ga v službi ne stalo pretežko. Služba ni bila težavna. Moral je kuhati za gospodarico in za-se, skrbeti za red in snago ter jo, gospodarico, o toplih solnčnih dneh voziti na sprehod. Svoja dela je opravljal vestno v popolno zadovoljnost svoje gospodinje, in čas je hitro potekal.

Ko je služil že enajst mesecev in enajst dni, je rekel: „Sedaj pa moram oditi, domov se moram vrniti, kakor so mi oče naročili pred odhodom.“

„Nočem te zadrževati“, mu je odgovorila, „le pojdi in izpolni, kar so ti oče zapovedali; a glej, skoraj leto dni si mi tako zvesto služil, in o plačilu se še niti zmenila nisva. Česa torej želiš?“

„Nu, če mi že hočete kaj dati, prosim takšno verigo, ki bi obsegla vse naše posestvo in bi ne bila ni predolga ne prekratka.“

Dala mu je zlato posodico, rekoč: „V njej je zlata verižica, katero lahko nategneš, kolikor hočeš in kolikor ti bode treba.“

Zahvalil se je, poslovil in odšel. Pri slovesu pa mu je še rekla: „Če boš še kdaj iskal službe, le oglasi se pri meni.“

Zlato posodico z zlato verižico si je shranil v žep in šel prav vesel proti domu.

Vstopivši na domače dvorišče videl je v kolarnici dva voza polna verig. „Aha!“ si je mislil, „to so gotovo verige, ki sta jih pripeljala brata.“ In ni se motil.

Oče je Miloša srčno sprejel, ker v strahu si je že bil zanj, da bi se mu ne bilo kaj hudega pripetilo. „No, hvala Bogu, da si prišel“, je dejal, „a kje pa imaš verigo; ali me nisi ubogal?“

„Saj sva vedela“, sta se mu rogala starejša dva, „da ima slamo v glavi. Takšen si bo kaj prislužil!? Ha-ha, midva pa sva si toliko prislužila, da še prinesiti nisva mogla, temveč sva si morala najeti voznika!“

A takoj ju je minil smeh, ko je Miloš segel v žep, prinesel na dan zlato posodico, jo odprl ter pokazal krasno zlato verižico.

Oče je zmajal z glavo, meneč, ta bo pač prekratka, in brata sta bila vesela v srcu, ker prepričana sta bila, da ta drobna verižica, nikakor ne bo obsegla posestva. Zmenila sta se na tihem, da taisti, ki izmej njiju dobi po-

sestvo, polovico odstopi drugemu, a Miloša pa bodeta pognala po svetu. „Naj gre s trebuhom za kruhom“, sta končala, „saj je bil vedno ljubljenec očetov, in tolikokrat sva bila ozmerjana, ker nisva ubogala kar na besedo, kot ta priliznjeneč.“

Šli so merit. Na enem kraju posestva so zabili v zemljo velik stup. Nanj je pripel najstarejši brat en konec verige. Ker je ni mogel nositi, jo je vozil in sproti metal z voza. Na vsakem voglu posestva so zabili istotako stup v tla, da so verigo napeli in lahko merili na drugo stran. Ko so merili že ob zadnji strani, bil je najstarejši brat jako vesel, ker videti je bilo, da bode njegova veriga v resnici obsegla vse posestvo. Vrgel je drugi konec verige z voza in jo potegnil k stupu, za katerega je bil pripet prvi konec verige. Pa — glej čuka! — veselje je bilo prehitro, veriga je bila predolga, sicer ne veliko, a predolga je bila vendar-le.

Baš tako je meril potem srednji brat. Tudi ta je že bil vesel, ker menil je, da dobi gospodarstvo, a njegova veriga je bila prekratka; sicer ni manjkalo mnogo, a bila je vendar-le prekratka. — Nič jima torej ni pomagalo, da sta bila zmerila na tihem obseg posestva.

Tedaj pa je vzel Miloš iz škatljice zlato verižico, pripel en konec za prvi stup ter meril; a ni mu bilo treba voza in konjev, da bi jo moral voziti kot brata, temveč držal jo je v roki in stopal po meji naprej.

„Ti, ti boš s svojo ‚pajčevino‘ kaj opravil!“ sta ga zasmehovala brata. V srcu jima je pa vstajal strah, ker verižica se je izmotavala iz posodice in izmotavala; čim dalje je šel, tem daljša je bila. Zdaj in zdaj je bode konec, je mora biti, sta si mislila, a ni je bilo. Šele, ko so prišli okoli in okoli posestva, bilo je je konec. Obsegla je posestvo natanko, ni bila ni za las ne predolga ne prekratka, in torej bi moral postati gospodar Miloš, a starejša brata sta se uprla in zagnala krik ter ga hotela z grdim pregnati z doma, da bi le bilo posestvo njino.

Oče je bil žalosten radi razposajenosti starejših dveh in rekel je: „Idite še enkrat po svetu, in kateri prinese za leto dni najlepši prstan, ta bode gospodar.“ — Razšli so se, starejša sta mahnila na svojo pot in Miloš na svojo. Starejša dva sta šla kakor pred letom dnij v daljne kraje, prehodila sta dežele ter si ogledavala mesta, trge in vasi, saj prstan ne stane veliko, si bodeta že kje toliko zaslužila, da si ju kupita.

Miloš je prišel zopet v podrti grad k princezinji. Vesela ga je vzprejela, in zopet je služil pri njej. Ko je služil že enajst mesecev in enajst dnij, se je poslovil in dobil za plačilo zlat prstan v zlati posodici. Pri odhodu mu je zopet rekla: „Le ubogaj očeta in idi, a če boš še kdaj iskal službe, le oglasi se pri meni.“

Ko je stopil v domačo vežo, videl je v kotu dva debela železna obroča, ki sta bila tako velika, da bi bil lahko skoči! skozi njiju.

„Pa menda nista to vajina prstana?“ je vprašal začuden brata.

„Sta, sta“, odgovorila sta ponosno, ker svesta sta si bila, da sta prinesla ‚velikanska‘ prstana. No, kje ga imaš pa ti, menda zopet v mali posodici, kot prej verigo?“

Seveda je bil Milošev prstan najlepši, in posestvo bi moralo biti njegovo, a brata sta se uprla in ga hotela z grdim odgnati z doma.

„Idite še enkrat po svetu“, dejal je oče, ko je videl, da zoper surovost starejših dveh ne more storiti ničesar, „in isti, ki pripelje s seboj najbolj razumno in pridno gospodinjo, bo gospodar.“

Miloš je zopet služil v podrtem gradu. Ko se je nagibalo leto h koncu, dejala je gospodarica: „Služil si mi tako zvesto trikrat enajst mesecev in trikrat enajst dni, a sedaj te čaka težko delo. Če je pogumno izvršiš, srečen bodeš vse žive dni, ako ne, bova nesrečna oba, ti in jaz. Sem namreč zakleta princezinja, in lahko me rešiš, ako nisi bojazljiv.“

Rekel ji je, da jo reši, naj ga stane, kar hoče; naj pride kar hoče, ne boji se ničesar.

„Vrlo, vrlo, vidim, da si pogumen, in upam, da se ti posreči. Zakuri pod kotlom v kuhinji, in ko bode voda vrela, zavij me v plahto ter me vrzi vanj, in sicer baš o poludne. Ne boj se za-me, ne zgodi se mi nič žalega, ne bom se opekla, a ne boj se tudi nikakih zaprek.“

Napolnil je kotel z vodo in zakuril pod njim. Dejalo je princezinjo, ki je bila pol človek pol kača, v veliko rjuho, da bi jo lahko nesel v kuhinjo. — Bližalo se je poldne, voda v kotlu je vrela, in princezinja je silila, naj jo nese.

„Saj je še čas“, je dejal in srce mu je nemirno utripalo. Misli si je, kaj bode . . .

„Le, le, sicer bo prepozno“, ga je prosila, „ne boj se, ne ustraši se ničesar, le hitro!“

Zgrabil je rjuho, odprl sobna vrata, a — glej — — — V veži je bilo vse polno kač, ki so sikale ter mu zastavile pot. Zastala mu je sapa, malone, da v prvem strahu ni izpustil iz rok rjuhe; a kmalu se je zavedel ter stopal ne glede ni na levo ni na desno urno v kuhinjo, kjer je bilo istotako vse polno kač. Vrgel je zdaleč rjuho v kotel. — Zašumela je voda kot razburkano se peneče morje, slišal se je tresk, da se je vse omajalo, in — starega podrtega grada ni bilo več.

Začuden je stal Miloš v krasni dvorani; blesk mu je jemal vid, bilo je vse v zlatu in dragih kamenih. Vse polno grofov, knezov in druge visoke gospôde se je gnetlo okrog njega in vsi so klicali: „Slava, slava Milošu, našemu hrabremu rešitelju!“ Spredaj na svilenem z zlatom okovanem prestolu je sedela kraljica, ki je imela krasno dijamantno krono na glavi. Vstala je, in vse je utihnilo, kot bi mignil. Stopila je k Milošu, snela si krono z glave ter jo posadila njemu na glavo, in zopet so zaklicali vsi: „Slava, slava Milošu, našemu hrabremu rešitelju, našemu — kralju!“

„Da, slava in hvala ti naj doni, Miloš“, rekla je kraljica. „Ali me poznaš? Jaz sem tista zakleta princezinja, ki si jo rešil, in ti tukaj“ — pokazala je na zbrano gospôdo in na ljudstvo pred gradom — „so moji podložni, ki so bili zakleti v kače, in ki si jih rešil s svojim hrabrim činom. Zahvale ti ne moremo bolje izkazati, kakor da te postavimo kraljem.“

Zopet so odmevali slava- in živijo- klici, da ni bilo ni konca ni kraja, in obhajali so veselo svatbo. Oženil se je Miloš s kraljico Zorislavo, tako ji je bilo ime.

Ko je opravil najvažnejše in najbolj nujne reči, katere je moral kot kralj urediti, spomnil se je svojega očeta in doma.

„Če so ti rekli oče, da bi se za leto dni vrnil, le pojdi. Jaz te spremim“, dejala je kraljica in odpeljala sta se v zlati kočiji s šestimi konji.

„Povedati ti še moram“, rekla je Zorislava po poti, „zakaj sem bila zakleta. Spominjaš se še, ali ne, da sem ti vsikdar, ko si odhajal iz službe od mene domov, rekla: ‚Le ubogaj očeta in idi!‘ Rekla sem ti to ker sem izkusila, kako hudo kaznuje Bog vsako nepokorščino do starišev. — Moj oče, siv starček, so ležali smrtno bolni, a jaz se nisem veliko menila zanje. Ko bi jim bila morala ljubeznivo streči, letala sem od veselice na veselico ter se prijetno zabavala. Saj sem bila kraljeva hči, in vse se mi je klanjalo, vabili so me na veselice ter se mi laskali! Nekoč so me poprosili oče, naj jim prinesem tople vode, da bi se umili. Nevoljno sem šla po njo, a ker se mi je mudilo na neko veselico, sem jo hitro nesla, jo razlila in si nekoliko opekla svojo belo roko. To me je tako razjarilo, da sem godrnjala zoper očeta in jezna odšla. Oče so se bridko razjokali in umrli v tej žalosti. Ko smo jih pokopali, preril se je skozi ljudi do mene star častitljiv puščavnik in rekel: ‚Zakleta bodi, ker si grešila zoper lastnega očeta; zakleto bodi vse ljudstvo, ker te je vabilo od bolnega očeta ter te zapeljalo, da si ga razžalila! Rešiti vas more le isti, ki še ni nikdar razžalil starišev, in sicer s tem, da bode vrgel tebe v vrelo vodo, ker te je topla razjezila. Zabliskalo in zagrmelo je strašno, vse mesto se je izpremenilo v podrtino, ljudje v kače, ki so se splazile pod zidovje, in jaz sem postala pol človek pol kača. Dolgo, dolgo sem živela in trpela ter se pokorila za svoj pregrešek v tisti podrtini, dokler nisi prišel ti, Miloš, in nas vse rešil.“

Pripeljala sta se v tem v Miloševo rojstno vas. Od daleč sta že slišala veselo godbo in vriskanje. Brata sta se bila oženila, in imeli so gostijo. Ko so svatje opazili zlato kočijo, hiteli so iz hiše, se odkrili ter se globoko priklanjali.

Iz kočije je stopil Miloš v kraljevski obleki — seveda ga ni nihče spoznal. Objel je očeta in podal bratoma roko, in sedaj so ga šele spoznali. Oče se je veselja razjokal, ko je videl zopet Miloša, svojega pridnega sina, brata pa je bilo sram. Miloš jima je vse odpustil, in bila sta zelo vesela ter sta povabila na gostijo njega in kraljico. Ves teden so obhajili veselo svatbo.

Miloš je vzel očeta s seboj v svoj kraljevi grad, bratoma pa je pustil domače posestvo in jima je še dal poln klobuk cekinov, ko je videl, da sta se v resnici poboljšala.

Zorislava in Miloš sta se odpeljala z očetom vred nazaj v svoje kraljestvo. Spoštovala in ljubila sta ga, in Bog jima je dal obilo sreče.

